

Egy tragibohozatról

Most, amikor széles e hazában, de különösképpen az ország házában időről időre felmerül a kérdés, ki volt besúgó, és ki nem, meg milyen is valójában az igazi spiclikedés — mintha hirtelen aktualitása „nőtt” volna **Eörsi István** többi mint egy évtizede írt, és a SZÍNHÁZ című folyóirat mellékleteként megjelent, nemrégiben a Veszprémi Színházban bemutatott, eredetileg az Egy tisztáson (most: Párba) egy tisztáson) című, kétrészes „történelmi tragibohozatának”. Holott itt csak egy intellektuális játékról van szó, amelynek a szászvári apátja, Martinovics Ignácra utaló főszereplője azt a kérdést teszi fel: vajon nem ugyanazon egy dolognak két oldala-e a hősiesség és az árulás — aszerint, hogy mi van éppen a köz- vagy a magánember hasznára? A Lipót császár által megbecsült, ám a következő uralkodó, Ferenc mellőzte udvaronc alighanem sértődöttségében került a „setétben ólálkodók” közül a nevével fémjeleződött összeesküvésbe, és pusztult el értelmetlenül. Pedig ő igazán jól el tudta volna magyarázni, miért állt éppen arra az oldalra, amelyikre állt, és miért árulta el éppen azt, akit és amit éppen elárult.

Olyan egyszerű lenne a dolog, mint ezt Martinovics-versében állítja **Eörsi**: az istentagadó apát út a várt forradalom késése miatt, mindenkit hajlandó az előremenetelért elárulni, de Ferencnek, az eszes úrnak nem kell, ezért aztán az apát titkos társaságba menekül, ahol az ismert körülmények között érdemes társaival együtt veszi életét? Meglehet, hogy mindez pontosan így van, de a „párba” sem az író, sem a színház nem tudja igazán létrehozni. Az erdei díszlet, melyben a csillár is látható, kelepceszituációt jelez; kiút azonban csak a vérpad irányába nyílik. A szellemes, érdekes értelmiségi kibeszélés elmarad, helyette néha csak üres bohóckodás tapasztalható, amit némi tartalommal az opátot játszó Rajhona Adám tud csak megtölteni. Pál István rendezőt mintha zavarba hozta volna a játék, amelyet neki — igaz — komolyan kellett vennie, de nem ennyire. Talán csupán annyira, mint Árvai György díszlettervező, miután megoldotta azt, amit eddig lehetetlennek tartottunk: egyszerre vagyunk kint és bent, egyszerre leselkednek ránk kinti és benti hatalmak.

Eörsi István nagy elődököt követ a Martinovics-témával. Többek között Karinthy Frigyes és Krúdy Gyulát, akik egyaránt megpróbálták felfedni az apát ellentmondásos figuráját. Hogy ez **Eörsinek** valójában mennyire sikerült, azt majd egy ennél „felvilágosítottabb” előadás dönti el.